

Emil Daniel Lesner, Magdalena Zyga

"Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft : Wörter und Wörterbücher, Übersetzung und Spracherwerb", T. 1, Ryszard Lipczuk, Przemysław Jackowski, Hamburg 2008 : [recenzja]

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 1, 272-275

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Są to najbardziej szlachetne cele interkulturowego uczenia się. Czapki z głów przed osobą, która wykazuje taką odwagę i takie zaangażowanie w sprawy tych młodych ludzi, którzy – według urzędu – sprawiają trudności wychowawcze. Autorka dużo ryzykuje, rzadko słyszy słowa uznania i często poświęca swoje prywatne życie na różne strategie rozwiązywania problemów. Pomysł, żeby ją nominować do Pokojowej Nagrody Nobla, choć nie jest zły, jest jednak nieprawdopodobny, ponieważ pracuje ona niezauważenie, na małą skalę i bez medialnej sensacji.

Ta książka, pisana z perspektywy pedagogicznej, jest na pewno nietypową literaturą dla naukowca teoretycznego. Warto jednak, by i on przyjrzał się takiemu – jak tu przedstawiono – możliwemu i udanemu zastosowaniu często używanego „interkulturowego uczenia się”.

Reinhold U t r i

Ryszard LIPCZUK/ Przemysław JACKOWSKI (red.) *Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft: Wörter und Wörterbücher, Übersetzung und Spracherwerb*, tom 1, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2008, 233 s.

Takie dziedziny, jak leksykologia, leksykografia, przekładoznawstwo i akwizycja języków obcych są ze sobą nierozzerwalnie powiązane. Ucząc się języka obcego, zastanawiamy się nad ekwiwalentami poszczególnych słów i zwrotów w języku ojczystym. Słowniki natomiast stanowią jedno ze źródeł poszerzania zasobów leksykalnych, a również są podstawowym narzędziem pracy tłumacza. Decyzja o utworzeniu tytułu „Słowa i słowniki” oraz podtytułu „Tłumaczenie i akwizycja języków obcych” dla nowego czasopisma „Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft” („Szczecińskie Studia Językoznawcze”) jest więc ściśle uzasadniona. Czasopismo zawiera zbiór napisanych, w większości przez pracowników szczecińskiego Instytutu Filologii Germańskiej, artykułów naukowych, które nawiązują do dziedzin przedstawionych w tytule i podtytule całego zbioru.

Winfried Ulrich (Kilonia) w swoim obszernym tekście „Eine Tasse ist eine Tasse? Auf welche Semantik sollen Wortschatzerweiterung und Wortschatzvertiefung sich stützen?”, wychodząc od doświadczeń Willama Labova dotyczących nazywania filiżanek i filizankopodobnych obiektów, stawia pytanie o możliwości opisanie znaczenia leksykalnego oraz o strukturę leksykonu mentalnego, powołując się na osiągnięcia lingwistyki kognitywnej. Jako rozwiązanie optymalne autor proponuje połączenie analizy składnikowej z elementami teorii prototypów. W drugiej części artykułu zaprezentowane zostały ćwiczenia leksykalne do wykorzystania w nauczaniu słownictwa w szkole.

W artykule Magdaleny Dżaman-Dobrowolskiej i Ryszarda Lipczuka (Szczecin) „Fremdwörter im deutschen und polnischen Sportwortschatz anhand von Pressetexten” poruszony został problem zapożyczeń w tekstach prasowych. Przedsta-

wiając słownictwo sportowe używane w latach 1960 i 2005 w gazetach „Die Welt” i „Kurier Szczeciński”, autorzy ukazują tendencje w stosowaniu wyrazów obcych w polskiej i niemieckiej terminologii sportowej.

Tekst Agnieszki Frączek (Warszawa) „Polnisches Handbüchlein von Jan Ernesti. Einige Bemerkungen zur Funktion und Direktionalität” stanowi próbę opisu jednego z najstarszych słowników niemiecko-polskich (wydanego, według różnych źródeł, w roku 1689 lub 1695) pod kątem jego przydatności dla użytkownika niemieckiego i polskiego. Autorka, po krótkim wyjaśnieniu istotnych pojęć leksyko-graficznych, analizuje mikrostrukturę słownika, skupiając się na zawartych w nim wskazówkach morfologicznych, przykładowych kontekstach oraz informacjach dotyczących polskich ekwiwalentów. Z analizy wynika, iż słownik zawiera wiele użytecznych informacji zarówno dla użytkownika polskiego, jak i niemieckiego.

Artykuł Magdaleny Lisieckiej-Czop (Szczecin) „Falsche Freunde, wahre Freunde des Übersetzers – Bemerkungen aus lexikografischer Sicht” podejmuje problematykę związaną z pojęciem prawdziwych i fałszywych przyjaciół tłumacza. W artykule wyjaśniono obydwa zjawiska, zwracając uwagę na korzyści i niebezpieczeństwa, jakie ze sobą noszą, oraz przedstawiono słowniki opisujące zjawisko fałszywych przyjaciół z uwzględnieniem różnych par językowych. Autorka prezentuje też wyniki własnych badań w ramach projektu realizowanego na Uniwersytecie Szczecińskim, który miał na celu dokładniejsze zbadanie zjawiska prawdziwych przyjaciół tłumacza.

W tekście Dominiki Komanieckiej (Aberystwyth, Walia) „Abtönungspartikeln als Lehr- und Lernproblem im Unterricht Deutsch als Fremdsprache” przedstawiono problem wyjaśnienia reguł stosowania partykuł modalnych *doch, mal, schon, ja* w ramach lekcji języka niemieckiego. Autorka podkreśla fakt, że omawiane przez nią niemieckie partykuły nie dadzą się jednoznacznie przetłumaczyć za pomocą słowników, jak również to, że funkcjonują one na wielu płaszczyznach języka, do których należą płaszczyzna syntaktyczna, intonacyjna oraz pragmatyczna. Wymienione zostały problemy powstające w procesie nauczania użycia partykuł, a również zaprezentowano przykładowe sposoby wprowadzenia omawianej struktury leksykalnej do nauki języka niemieckiego w szkole.

Anna Pochawka-Mulicka (Szczecin) w swoim artykule „Ausgewählte Termini aus dem Touristik- und Hotelgewerbe im Translationsprozess aus der polnischen in die deutsche Sprache” bada polskie słownictwo z branży turystyczno-hotelarskiej pod kątem jego tłumaczenia na język niemiecki. Autorka ilustruje na wybranych przykładach trudności w procesie wyszukiwania ekwiwalentów wybranych leksemów z tego zakresu, omawiając także rolę internetu w pracy tłumacza.

Anna Pilarski (Szczecin) w swoim oryginalnym i innowacyjnym tekście „Zum Konzept der fraktalen Geometrie als Zugang zur nichtlinearen Syntax” stawia pytanie o możliwość stworzenia uniwersalnej teorii języka mimo różnic pomiędzy językami oraz o sposób opisu przetwarzania struktur językowych. W tym celu autorka omawia geometryczną teorię fraktali, uważając ją za użyteczną w kontekście ujęcia generatywno-transformacyjnego i postulowanej w jego ramach gramatyki uniwersalnej. Według niej zdanie może traktowane być jako „fraktal językowy”.

czyli obiekt o skomplikowanej, nielinernej strukturze, który charakteryzuje pewna regularność w nieregularności (taki jak np. płatek śniegu), i który można opisać za pomocą określonego algorytmu.

Drugi artykuł wyżej wymienionej autorki „Zu sprachlichen Verarbeitungsprozessen der Satzstruktur und zur Kategorie COMP(lementizer) im Deutschen und Polnischen” pokazuje, jak charakterystyczne dla gramatyki generatywnej kategorie INFL(ection) i COMP(lementizer) determinują budowę zdania w języku polskim i niemieckim. Omawiając przykłady zdań w obydwu językach, autorka wyjaśnia położenie czasownika w zdaniu oraz występowanie związku rządu między podmiotem i orzeczeniem.

W obszernym artykule „Selbstreflexives Fremdsprachenlernen im Philologiestudium mit Hilfe der dialogischen Lerntagebücher” Krzysztof Nerlicki (Szczecin) omawia wykorzystanie dzienniczek dialogowych podczas świadomej nauki języka niemieckiego. Dzienniczki traktowane są jako narzędzie komunikacji pomiędzy nauczycielem a uczniem oraz jako metoda na wzbudzenie refleksji na temat nauki języka obcego, co prowadzi do usamodzielnienia procesu nabywania umiejętności językowych. Autor przedstawia wybrane przemyślenia studentów pierwszego roku filologii germańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego na temat doskonalenia zdolności językowych. Przemyślenia dotyczą zarówno świadomości w nauce i komunikowaniu się, użycia i uczenia się struktur gramatycznych, używania języka niemieckiego w rozmowie z różnymi osobami, jak również nauki innych języków obcych.

W tekście Aldony Sopoty (Poznań) „Aufbau der Sprachstruktur im Erstspracherwerb” przedstawione zostały różne hipotezy oferujące wyjaśnienie fenomenu przechodzenia w kolejne fazy nabywania języka ojczystego oraz roli, jaką w tym procesie odgrywają zasady gramatyki uniwersalnej. Autorka przychyliła się do hipotezy zakładającej nabywanie przez dzieci kategorii leksykalnych przed kategoriami funkcjonalnymi, które w trakcie rozwoju są sukcesywnie uzupełniane. Zauważa także, że mimo znacznych różnic, wszystkie przytoczone przez nią teorie łączy konstatacja, iż dzieci używają nie wszystkich, lecz tylko niektórych elementów/kategorii gramatycznych od początku procesu akwizycji języka.

Anna Sulikowska (Szczecin) w swoim artykule „Zur Rolle der Organisation und Elaboration des zu erlernenden Lernstoffes im gesteuerten Fremdspracherwerb” zajmuje się rolą technik organizacji oraz opracowania (elaboracji) materiału językowego w procesie nauki języka obcego. Przedstawione zostały metody, takie jak stosowanie asocjogramu, mind-map (techniki organizacyjne) oraz uczenie się słów w kontekście zdań i tekstów (techniki elaboracyjne).

Biorąc pod uwagę tematykę oraz zawartość merytoryczną, pierwszy tom nowego redagowanego przez germanistów szczecińskich czasopisma „Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft” wydaje się być pozycją przydatną dla różnych grup odbiorców. Artykuły dotyczące akwizycji języka ojczystego oraz języków obcych zwrócą uwagę nauczycieli na pewne problemy związane z nauczaniem i uczeniem się oraz na techniki organizacji i opracowania materiału językowego, które są albo niedoceniane, albo ze względu na pozorną oszczędność czasu w ogóle nie-

stosowane w nauce języka obcego. Teksty dotyczące słowników, słownictwa czy tłumaczeń z pewnością poszerzą horyzonty osób zajmujących się tłumaczeniami lub uczących się języka, nie tylko niemieckiego. Zaprezentowanie nowych koncepcji z dziedziny gramatyki generatywno-transformacyjnej można potraktować jako oryginalny wkład do teorii języka. Ponadto wszystkie artykuły, ze względu na przystępny język oraz odpowiednią ilość informacji wstępnych z danej dziedziny – może jedynie poza tymi z zakresu gramatyki generatywnej, które wymagają od odbiorcy nieco bardziej zaawansowanej wiedzy (także z matematyki/fizyki) – z powodzeniem mogą zostać wykorzystane przez studentów uczelni wyższych do samodzielnego poszerzenia wiedzy, jak również jako lektura obowiązkowa w ramach zajęć dydaktycznych.

Emil Daniel L e s n e r,
Magdalena Z y g a

Katarzyna MALESA *Ile gramatyki? Wybieramy podręcznik do nauki niemieckiego*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, 188 s.

W książce Katarzyny Malesy *Ile gramatyki? Wybieramy podręcznik do nauki języka niemieckiego* wydanej przez Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego w 2009 roku podjęty jest temat roli podręcznika w edukacji językowej na przykładzie wybranych podręczników do nauki niemieckiego dla szkół ponadpodstawowych. Podręcznik jest przecież podstawowym materiałem dydaktycznym wspierającym pracę ucznia i nauczyciela. Dlatego jego wybór decyduje często zarówno o efektach uczenia się, jak i wynikach nauczania. W podręczniku znajduje także odzwierciedlenie koncepcja metodyczna procesu nauczania i uczenia się. Szczególna uwaga jest poświęcona progresji materiału gramatycznego w podręcznikach i jej znaczeniu w procesie uczenia się języka.

Autorka koncentruje swoją uwagę właśnie na gradacji treści gramatycznych. Znajomość struktur językowych i poprawne posługiwanie się nimi wpływa na rozumienie języka obcego i decyduje o precyzji komunikacji międzyludzkiej. Autorka podejmuje to zadanie, pomimo że nauczanie gramatyki nie jest obecnie tematem popularnym, gdyż nauczanie struktur nie jest celem eksponowanym w dokumentach dotyczących edukacji językowej. Na przykład *Europejski system opisu kształcenia językowego; uczenie się, nauczanie i testowanie* kładzie raczej nacisk na użycie języka w różnych sferach życia, na kompetencje ucznia, niż na ćwiczenia gramatyczne. Zaproponowane w tym dokumencie opisy skali biegłości A1, A2, B1, B2, C1, C2 odnoszą się bardziej do sprawności językowych i słownictwa, niż do treści ściśle opisujących struktury językowe.

Po zdefiniowaniu pojęcia progresji materiału gramatycznego w rozdziale pierwszym, autorka w rozdziale drugim omawia podejścia do niej w różnych metodach